

Zusammenfassung. In Südfinnland brütet seit 1907 in einem Süßwassersee im Kirchspiel Sjundea eine gelbfüßige Silbermöwe, die der in der Literatur beschriebenen *L. a. cachinnans* sehr ähnlich ist; ihr Rücken ist nicht dunkler als bei unseren *L. a. argentatus*. Meiner Ansicht nach muss diese Rasse vom Weissen Meer westwärts und zwar bis nach Schweden gedrungen sein. Sie ist mit der kaspischen Form kaum identisch, die durchgehends dunkleren blaugrau schieferfarbenen Mantel haben dürfte. Wahrscheinlich ist sie die von Sushkin beschriebene Form *Larus argentatus omissus*. Eher als mit Sushkin (cf. Pleske Birds euras. Tundra s. 195) alle unsere Silbermöwen, die also teils fleischfarbene (rahmweissliche), teils gelbe Füße haben, aber auch durch andere Charaktere sich unterscheiden, *omissus* zu nennen, oder mit Lönnberg von *L. a. argentatus* und *L. a. cachinnans* zu reden benenne ich unsere graufüßigen Silbermöwen *Larus a. argentatus* Pont., die gelbfüßigen *Larus a. omissus* Sushkin. Weitere Untersuchungen sind aber vonnöten.

Litet om sandlöparen *Crocethia alba* (Pallas).

Av IVAR HORTLING.

För omkring 60 år sedan visste man föga om sandlöparens häckning, däremot rätt mycket om flyttningen. Palmén skriver i sitt arbete om Finlands fåglar s. 221: Sandlöparen häckar utan tvivel uti den högsta nordnen av bägge kontinenterna, men härtills torde man ännu icke någonstädes hava funnit dess bo; sannolikt fortplantar den sig på Sibiriens nordligaste kuster eller ännu högre upp på öar uti Ishavet. Under flyttningstiderna passerar den utefter Europas havskuster, sparsamt i Norge samt längs flyttningvägen från N Ryssland och Vita havet till Östersjön ävensom vidare västerut och utmed Afrikas atlantiska kuster ända till Kaplandet; däremot besöker den mycket fåtaligt det inre av Europa. Genom västra Sibirien kommer arten till södra Ryssland och östra Medelhavet samt Afrikas ostkust. I Sibirien flyttar den f. ö. längs floderna och utmed Ochotska havet. I Amerika går den också längs kusterna ända till södra hemisfären. Arten besöker sålunda de flesta delar av jorden; den stannar på sina ställen också över sommaren utan att häcka.

Den enda uppgift angående artens förekomst hos oss var att Schrader vid Ishavskusten anträffat enstaka exemplar flyttande tillsammans med kärnsnäppan. Men Palmén tillägger att „det likväl är antagligt att den sträcker även förbi vår sydkust. Sannolikt vore den att söka här om våren redan i april samt om hösten i augusti och september, kanske redan i juli“.

Numera veta vi att arten häckar talrikt i norra Tajmyr österut till Lena samt på Nysibiriska ögruppen i Norra Ishavet. Från Lena österut är den anträffad endast på flyttning, däremot häckar den åter i arktiska och subarktiska Amerika i Alaska, norra Franklin, norra Grant land, Grinnell land, norra o. södra Grönland o. s. v. söderut ända till 55° n. br. Dess häckning på Island torde vara sporadisk, på Spetsbergen är den funnen häckande, sannolikt häckar den ock på Novaja Semlja och Jan Mayen. Slutligen omtalar Grote att arten häckar på Aralo-Kaspiska stäppen, som relik. Den är vidare sedd på Frans Josefs land, vid Petschoras mynning, på Jamal halvön, vid Jenisejs mynning.

Som genomflyttande ses arten regelbundet på Kolgujew, Wai-gatsch, Kanin, Murman (sälls.). Vid Norges västkust är den allmän särskilt på Jaederen, likaså ses den regelbundet i Danmark stundom även vintertid. Vid Ölands sydudde har Kolthoff iakttagit arten från slutet av juli, då de gamla fåglarnas sträck begynner och fortgår under augusti, samt ungfåglar ännu under större delen av sept. och — kunde vi tillägga — oktober. I Estland, Lettland och Lithauen ses den vid kusterna ehuru sällsynt och har visat sig också inne i Riga bukten. I Pommern ses den enligt Robien regelbundet vår och höst, vid Sveriges västkust är den allmän om hösten längs Hallands kust, sällsynt i Bohuslän — beroende av att lämpliga rastplatser här ej finnas; någon gång är den sedd inne i landet. Ses vidare i Oslofjorden, på Brittiska öarna även vintertid samt genomflyttande i juli—november och om våren från april till juni, sällan i inlandet. Här liksom vid Norges västkust ses även över-somrande exemplar. Vid Helgoland rastar sandlöparen liksom så många andra vidare på „Dynen“, en sandig, flack ö invid huvud-ön. Där såg förf. hösten 1923 sandlöpare i flockar, som kunde uppgå till 100, och på ebbområdet mellan Neuwerk och Cuxhaven beräknade jag dem till 500. Detta är ägnat att förvåna, då man hos oss ser mest enstaka flyttare eller små grupper. Norrifrån kommande måtte där slå sig samman till större flockar. Söderut

flyttar sandlöparen såsom nämnts ända till Kap, vidare till Madagaskar, södra Asien, Australien, Chile, Patagonien samt många öar i Atlantiska och Stilla oceanen. På kontinenten är den sedd i Schweiz („regelbunden ehuru enstaka exemplar“), vid Ssemipalatinsk (regelb.), vid Orenburg (spars.), jämför f. ö. ovan citatet ur Palméns „Finlands foglar“.

Sandlöparens förekomst i Finland har ej varit allmännare känd, men numera veta vi att arten flyttar regelbundet över vårt land. Jägerskiöld visste att omtala endast ett fynd från vår sydkust, nämligen Remmlers ofta citerade exemplar vid Gråskärsbådan i Helsingfors yttre skärgård 25. V 12. Vidare skriver den nämnda författaren: I Finland sträcker sandlöparen tvivelsutan längs Finska vikens kuster under flyttningarna från och till sina häckplatser. Detta visar bl. a. hans förekomst denna tid vid Arkangelsk, Onegas sydkust, St. Petersburg, Reval, Estlands kust, Riga, varjämte han besöker Gottland och Öland, som ligga vid samma flyttningväg. Lönnberg skriver i Svenska fåglar s. 687: Det sträck av sandlöpare, som passerar Öland och sedan fortsätter över Utlången och vidare längs Skånes sydkust mot sydväst, har väl, liksom fallet är med andra från arktiska trakter kommande vattenfåglar, hållit vägen från Vita havet över Onega och slutligen ut genom Finska viken. Dock synes intet höstfynd av sandlöpare vara känt från Finland, och länge var endast en vårfågel från Skärgården utanför Helsingfors omtalad. 1923 skötos ytterligare 2 ex., varjämte Dr Hortling tämligen obestämt talar om ett „m. l. m. regelbundet sträck förbi Ytterö“. Sandlöparen synes alltså åtminstone ej ha för vana att rasta vid Finlands kust o. s. v.

Vare det genast sagt, att vi nu äga två nya fynd från sydkusten, nämligen ett från Sandhamn hösten 1924 och Brunskär i Borgå skärgård september 1928. Vidkommande Ytterö har jag ingalunda talat obestämt utan stöder mig på en rad av skjutna exemplar, som bevisa, att arten t. o. m. regelbundet sträcker förbi Ytterö och tvärs över vårt land från Vita havet. Jag skall här nedan framlägga dessa bevis.

Den 9. IX sköt E. W. Suomalainen vid Ytterö ett ex., en ung ♂, som förvaras i Zoologiska museet. Den 23. IX såg S. 2 st. i en flock av kärrensäppor och större strandpipare och sköt från en annan flock ett ex. ung ♀ (nu hos magister B. Geitlin, Pargas); 27. IX såg han åter 3 st. i en flock av kärrensäppor, större strand-

pipare, *Calidris minuta* samt spovsnäppor och lyckades fälla 2 (ung ♀, ung ♂), vilka förvaras i Turun yliopistos och museets i Kuopio samlingar. 28. VIII 25 sköt S. 2 st. (Zoologiska museet), den 6. IX 2 ♂♂ (Björneborgs hembygdsförenings samlingar och Kuopio museum), 10. IX 3 st., av vilka en i Kuopio museum, 13. IX ett ex. (Zool. mus.) från en flock bestående av tre *Crocethia alba* samt flere större strandpipare, småsnäppor och kärrsnäppor. Hösten 1926 sköt S. åter den 30. VIII 2 st., gamla ♂.

Sommaren och hösten 1926 vistades undert. vid Ytterö och gjorde observationer under flere timmars tid dagligen, under hela flyttningstiden¹⁾. Den första sandlöparen såg jag den 26. VIII och åter en den 27. VIII. Den 30 skötos såsom nämnts 2 st., den 1. IX såg jag ett ex. i sällskap med *hiaticula*, *minuta* och *alpina*; den 7. IX två, den 8. ett, den 9. sköt jag en, den 10. såg jag en, den 20. IX sköt jag en ungf., den 22. åter en och den 4. X en ungf.

Det visade sig alltså att sandlöparen flyttar regelbundet längs västkusten och rastar vid Ytterö; som erbjuder den för ändamålet erforderliga sandstranden. Det är ju uppenbart att den rastar också annorstädes vid västkusten, där betingelser för dess uppehåll under flyttningen förefinnas. F. ö. hava systematiska iakttagelser inte gjorts annat än av mig vid Ytterö och Uleåträsk.²⁾

Våren 1927 begav sig undertecknad till Uleåträsk, där lämpliga stränder finnas för rastande vadare. Då de så regelbundet förekommit vid Ytterö, måste de ju, så resonerade jag, komma till västkusten tvärs över vårt land. Närmast till hands låg att antaga att Uleåträsk kunde ligga lämpligt till, och det visade sig vara fallet. Men helt säkert finnas många andra lika lämpliga observationsplatser, vid vilka man, därom är jag övertygad, skulle påträffa flyttande arktiska vadare, blott observationer göras systematiskt. Resultatet av mina undersökningar vid Uleåträsk föreligga i en avhandling *Ornithologische Studien am Oulujärvi, Sonderheft O. F. 1928.*

Vad sandlöparen vidkommer, fann jag den verkligen flyttande via Uleåträsk. Det första exemplaret såg jag den 23. VIII och lyckades skjuta det. Några andra fåglar funnos inte i dess sällskap.

¹⁾ I. Hg., Ytterö Sonderheft O. F. 1927.

²⁾ Resultatet av Snellmans undersökningar på Åland äro tillsvidare okända.

Det var en ungf., som löpte längs vattenkanten och lyckligtvis var högst litet skygg. Den 21. IX såg jag åter en i sällskap med 2 småsnäppor, 2 spovsnäppor, 10 kärrsnäppor och 10 större strandpipare; den 27. IX åter en i en strandpipareflock. Tyvärr voro dessa fåglar så skygga, att de ej släppte mig inom skotthåll innan de lyftade.

Från Finska viken hava vi såsom nämnts tillsvidare endast 3 belägg för flyttning, och vårfynd endast ett från hela vårt land. Finska vikens norra strand äger få sådana platser, där man kan iakttaga vadarsträcket. Men finge man tillfälle att vistas på utöarna (Lövskär och Seitskär) och där göra iakttagelser under hela maj, juni, juli, augusti, september och oktober, skulle vi säkert veta mycket mera än nu angående vadarna. Dessa öar äga nämligen idealiska rastplatser för vadare, långgrunda sandstränder o. dyner.

Vi äga således f. n. mellan 30—40 säkra belägg på sandlöparens flyttning genom Finland, alla utom tre från västkusten, och kunna alltså hävda att arten regelbundet flyttar här igenom, så vitt vi hittills känna, i enstaka exemplar eller små sällskap. Och den färdas inte enbart längs kusterna, utan i bred front från Vita havet till Bottniska och Finska viken. Angående vårflyttningen hava vi som nämndes föga kännedom (endast ett exemplar, från södkusten, från västkusten intet).

De fåglar, som flytta härigenom, hava redan avlagt sin praktdräkt (som är mer el. mindre rostfärgad på ryggen o. framhalsen). De gamla fåglarna begynna ruggningen redan i juli och äro i vinterdräkt ovan gråa med svarta skaftstreck och vita fjäderkanter, undertill vita. Den gråa ryggsidan blir hos äldre fåglar vackert mäsgrå, nästan blåskiftande. Ungfåglarna hava i sin första ungdomdräkt något rostgult i dräkten, men det gula nötes snart bort, och de som synas hos oss på genomflyttning, äro ovan svarta med vita fjäderbräm och runda (gul)vita fläckar längs ryggens sidor på fjäderkanterna, undersidan är vit; endast på krävans sidor ses en gulvit skuggning. Fågeln gör ett ganska vitt intryck och skiljer sig strax i en flock av andra småvadare. Den ser ut som en snösparv, men benen äro naturligtvis något längre. Baktå saknas, och näbben är rak och kortare än hos kärrsnäppan och spovsnäppan, endast av tarsens längd. Lätet liknar förvillande ortolansparvens flyglockton blt, ungefär samma läte har också steglitsan.

Sandlöparen häckar, på arktiska tundran, vi äga numera de

vackraste bilder av häckande fåglar, ♀ ruvande i boet, ♀ med ungar o. s. v. (jfr. t. ex. Arthur Cleveland Bent: Life Histories of North American Shore Birds och Pleske: Birds of the Eurasian Tundra). Sandlöparen är en ganska älsklig vadare och erbjuder genom att den inte är överhövan skygg — stundom häpnadsväckande orädd — tillfälle till intima studier ute i det fria.

Till frågan om större strandpiparens, *Charadrius hiaticula*, raser.

Av IVAR HORTLING.

Redan 1918 gjorde Palmén undert. uppmärksam på att större strandpiparen „enligt meddelande från Jägerskiöld sönderföll i två raser, en sydlig form med vinglängd 130—137, och en nordlig med vinge 120—129“. Alltså sedan dess har jag hållit öga på våra större strandpipare och skjutit en hel del, utan att komma till klarhet i frågan, särskilt med hänsyn till de i vårt land häckande strandpiparna. Undersökningen har försvårats genom att genomflyttning av dessa fåglar förekommer vid kusterna och inne i landet. Beträffande de nordfinska och lapska är frågan enklare, de sydfinska och vid västkusten häckande äro däremot svårare bestämda. Dock stå några säkra häckfåglar till mitt förfogande.

I Die Vögel der pal. Fauna II sid. 1534 skriver Hartert om den mindre rasen *Charadrius hiaticula tundrae* (Lowe) att den är en nordostlig, något mindre ras, som dessutom på översidan i allmänhet är mörkare, brunaktigare, åtminstone aldrig så ljus som den större *Ch. h. hiaticula* i allmänhet är. Vinglängden enligt Hartert 117—132, mest 125—129. 7 ägg från Jenissej och Petschora mäta 33.1—36.3 × 24.4—25.7 (Hartert l. c.).

Att jag icke kunnat märka, att de av mig skjutna fåglarna vore „brunare på ryggen än den större formen“, beror helt enkelt uppå, att vi inte hos oss hava den större formen som typisk, utan sannolikt i en mellanform, som i färg högst obetydligt skiljer sig från den bruna. Våra flesta större strandpipare tillhöra med andra ord rasen *tundrae*. Alla genomflyttare vid Uleåträsk voro *tundrae*, (jfr mitt arbete Oulujärvi). Den vid sydfinska kusten häckande har i